

EUROOPA NÕUKOGU
EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHUS

KOLMAS OSAKOND

KOHTUASI
VEEBER versus EESTI (nr 1)

(Kaebus nr 37571/97)

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

7. november 2002

Konventsiooni artikli 44 lõike 2 tingimuste täitmisel on kohtuotsus lõplik. Kohtuotsust võib keeleliselt parandada.

Kohtuasjas Veeber versus Eesti (nr 1),

Euroopa Inimõiguste Kohtu (kolmas osakond), kes arutas asja seitsmeliikmelises kojas koosseisus:

esimees

Hr G. RESS,

kohtunikud

Hr I. GABRAL BARRETO,

Hr L. CAFLISCH,

Hr R. TÜRMEIN,

Hr B. ZUPANČIČ,

Pr H. S. GREVE,

Hr R. MARUSTE,

olles pidanud kinnise istungi 17. oktoobril 2002,

teeb teatavaks nimetatud kuupäeval vastu võetud kohtuotsuse.

MENETLUS

1. Kohtuasja aluseks on Eesti kodaniku Hr Tiit Veeber`i (“kaebaja”) 04. juulil 1997 kooskõlas Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (“konventsioon”) endise artikliga 25 Euroopa Inimõiguste Komisjonile esitatud kaebus (nr 37571/97) Eesti Vabariigi vastu.

2. Kaebajat esindas hr C. Wegelius, Soomes Lappers`is praktiseeriv jurist. Eesti Vabariigi valitsust (“valitsus”) esindasid EV Välisministeeriumi juriidilise osakonna inimõiguste büroo I sekretär pr M. Hion, ning Eesti Vabariigi Alalise Esinduse Euroopa Nõukogu juures erinõunik hr M. Harremoos.

3. Kaebaja väitel rikkus politseipoolne läbiotsimine ja dokumentide võetus tema äriühingu ruumides kaebajale konventsiooni artikliga 8 tagatud õigusi. Samuti kaebas hr Veeber, et politsei tegevuse peale polnud võimalik kohtusse pöörduda, millega rikutakse konventsiooni artiklit 6. Edasi avaldas kaebaja, et siseriiklik õiguskaitseüsteem ei pakkunud tõhusat menetlust politseipoolse läbiotsimise ja dokumentide võetuse vastu, nagu näeb ette konventsiooni artikkel 13.

4. Kaebus edastati Kohtule 01. novembril 1998, mil jõustus konventsiooni protokoll nr 11 (protokolli nr 11 artikkel 5 lõige 2).

5. Kaebus määrati kohtu esimesele sektsioonile (kohtu menetlusreeglite reegel 52 lõige 1). Sektsioonisiseselt moodustati asja läbivaatav koda (konventsiooni artikkel 27 lõige 1) kohtu menetlusreeglite reegli 26 lõike 1 alusel.

6. 14. mai 2000 otsusega tunnistas kohus kaebuse vastuvõetavaks.

7. 01. novembril 2001 muutis kohus sektsioonide koosseisu (reegel 25 lõige 1). Kohtuasi anti uuele, kolmandale sektsioonile.

8. Kaebaja ja valitsus esitasid kumbki oma märkused (reegel 59 lõige 1). Mõlemad pooled on teise poole märkustele kirjalikult vastanud.

FAKTID

1. KOHTUASJA ASJAOLUD

A. Läbiotsimine ja võetus

9. Kaebuse esitaja on sündinud 1948. aastal ja elab Eestis Tartus. Talle kuulub äriühing AS Giga, mille registrijärgne asukoht on Tartu. Äriühing tegeles linna küttesüsteemide rekonstrueerimisega.

10. 14. novembril 1995 algatas Tartu politsei Tartu Linnavalitsuse Energiaosakonna juhataja suhtes kriminaalmenetluse. Asja algatamise põhjuseks oli väidetav ametiseisundi kuritarvitamine seoses sellega, et ta võttis Rahandusministeeriumilt linna küttesüsteemide rekonstrueerimiseks laenu suuremas summas, kui oli linnavolikogu poolt heakskiidetud ja tagatud. Nimetatud kriminaalasjas teostati 14. novembril 1995 kaebaja äriühingu ruumides Tartu prokuröri loal läbiotsimine eesmärgiga leida võimalikke raamatupidamise algdokumente, mis võiksid anda teavet laenu omavolilise kasutamise kohta.

11. 15. ja 20. novembril 1995 otsis Tartu politsei läbi äriühingu ruumid ning võttis ära vastavalt 36 ja 50 kausta dokumente, peaaegu kõik äriühingu raamatupidamisdokumendid aastatest 1994 ja 1995. Äravõetud dokumendid protokolliti kaustade kaupa, mitte üksikult. Kaebaja hinnangul ulatas dokumentide koguarv umbes 10 000-ni.

Kõik äravõetud kaustad paigutati Tartu Politseiprefektuuri eraldi ruumi, kus neid kontrollisid riigikontrolörid, keda abistasid Tartu Linnavalitsuse rahandusosakonna töötajad.

12. 16. novembril 1995 esitas kaebaja Tartu Prokuratuuri kaebuse, väites, et politseipoolne läbiotsimine ja dokumentide võetus olid ebaseaduslikud. 17. novembril 1995 kaebas ta ka riigiprokurörile, väites, et kõigi kättesaadavate dokumentide äravõtmine ning iga üksiku äravõetud eseme protokollimärkimata jätmine on vastuolus kriminaalmenetluse koodeksi §-dega 139 ja 140.

13. 22. novembril 1995 teatas politsei kaebajale, et äriühingu edasiseks tegutsemiseks on tal võimalus äravõetud dokumentidega politseijaoskonnas tutvuda.

14. 23. novembril 1995 tegi Tartu prokurör politseile korralduse koostada äravõetud dokumentide kohta protokoll ning tagastada need dokumendid, millel ei ole eeluurimise jaoks tähtsust.

15. 24. novembril 1995 teatas Tartu prokurör vastuseks kaebusele, et politseile on tehtud ülesandeks parandada puudused dokumente kajastavates protokollides, ning rõhutas, et politsei on võimaldanud kaebajale juurdepääsu äravõetud dokumentidele ning võimaldanud teha neist koopiaid. Prokurör märkis, et tema tegevuse peale võib edasi kaevata riigiprokurörile.

16. 27. novembril 1995 esitas kaebaja kaebuse riigiprokurörile. Samal päeval tagastas politsei kaebaja äriühingule kolm äravõetud kausta.

17. Oma 30. novembri 1995 kirjas informeeris riigiprokuröri asetäitja kaebajat, et tema kaebus on läbi vaadatud. Riigiprokuröri asetäitja märkis, et läbiotsimised toimusid prokuröri loal, kuid tunnistas, et dokumentide suure arvu tõttu on nende kohta koostatud protokoll puudulik. Samuti märkis ta, et Tartu prokurör oli teinud politseile ülesandeks puudused kõrvaldada. Ta kiitis heaks Tartu prokuröri rakendatud abinõud ning kaebajale 24. novembril 1995 saadetud vastuse. Samuti nenditi, et kaebuse esitajal oli võimalus kasutada dokumente ajal, mil riigikontrolörid neid kontrollisid.

18. 10. jaanuaril 1996 esitas kaebaja äriühing kaebuse Tartu Halduskohtusse, milles palus tunnistada ebaseaduslikuks abinõud, mida Tartu Linnavolikogu rakendas seoses äriühingu dokumentatsiooni kontrollimisega, samuti politseipoolne läbiotsimise ja dokumentide võetus.

19. Oma 13. septembri 1996 otsusega jättis halduskohus äriühingu kaebuse mõlemad osad rahuldamata. Politsei tegevuse peale esitatud kaebuse osas leidis kohus, et halduskohtumenetluse seadustiku § 3 lg 2 p 3 kohaselt ei kuulu halduskohtu pädevusse tsiviil- ja kriminaalmenetluses lahendatavate kaebuste lahendamine. Halduskohus ei saa sekkuda kriminaalmenetlusse ega kontrollida eeluurimisorganite tegevuse seaduslikkust.

20. Kohtuotsuse peale esitatud apellatsioonkaebuses väitis kaebaja, et politsei on oma õigusi kuritarvitanud ning rikkus oma tegevusega kriminaalmenetluse koodeksi, põhiseaduse ja konventsiooni sätteid.

21. 22. novembril 1996 kinnitas Tartu Ringkonnakohus, et halduskohtul puudus pädevus politsei poolt kriminaalmenetluses teostatud toimingute kontrollimiseks. Kohus märkis, et haldusmenetluses ei kontrollita, kas politsei on läbiotsimise ja võetuse teostamisel järginud kriminaalmenetluse koodeksit, põhiseadust ja konventsiooni. Kriminaalmenetluse koodeksi § 120 kohaselt on politsei poolt kriminaalmenetluses kasutatud meetmete seaduslikkuse kontrollimine riigiprokuröri, mitte halduskohtu pädevuses. Ringkonnakohus tühistas esimese astme kohtu otsuse osaliselt ning lõpetas haldusmenetluse osas, mis puudutas politsei toimingute peale esitatud kaebust.

22. 15. jaanuaril 1997 keeldus Riigikohus äriühingu kaebusele menetluluba andmast.

23. Vahepeal, 23. oktoobril 1996, otsustas politsei tagastada kaksteist eelnevalt ära võetud kausta. Kaebaja keeldus neid vastu võtmast, esitades kirjaliku põhjenduse, milles väitis, et dokumentide äravõtmist ei protokollitud ning tagastamise aktis ei kajastu iga üksik dokument eraldi.

22. novembril 1996 saadeti nimetatud dokumendid Tartu Linnakohtusse, kus oli menetluses kaebaja kriminaalasi (vt punkt 26). Kaebaja nõustus dokumendid vastu võtma aastal 1997.

15. ja 20. novembril 1995 kaebaja äriühingust ära võetud 86 kaustast tagastati äriühingule 28. Kaebaja hinnangul ei ole vähemalt 5000-6000 dokumenti senini tagastatud.

B. Kaebaja suhtes algatatud kriminaalmenetlus

24. 04. detsembril 1995, pärast dokumentide äravõtmist algatas Tartu politsei kaebaja suhtes kriminaalmenetluse, kahtlustades teda ametiseisundi kuritarvitamises äriühingus.

22. märtsil 1996 esitati kaebajale süüdistus ametiseisundi kuritarvitamises, samuti maksudest kõrvalehoidmises ja dokumentide võltsimises, kuid 28. juunil 1996 võeti süüdistus ametiseisundi kuritarvitamises tagasi.

01. juulil 1996 esitati kaebajale süüdistus pettuses.

25. 31. oktoobril 1996 lõpetati eeluurimine ning kohtuasi saadeti Tartu Linnakohtusse läbivaatamiseks.

26. 13. oktoobri 1997 tegi Tartu Linnakohus süüdimõistva kohtuotsuse ning mõistis kaebajale 3 aasta ja 6 kuu pikkuse tingimisi vabadusekaotuse. Kohus leidis, et eeluurimisasutused olid kaebaja äriühingult dokumentide äravõtmisel rikkunud kriminaalmenetluse koodeksi §-s 140 ette nähtud menetlusreegleid. Nimelt võeti ära dokumendid, millel ei olnud kriminaalasjas tõenditena tähtsust, ei koostatud protokolliga üksiku dokumendi kohta eraldi ning dokumendid võeti ära kaustade kaupa. Sellega takistati asja eeluurimist ning kohtulikku uurimist.

27. 18. oktoobril 1997 esitas kaebaja Tartu Linnakohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse Tartu Ringkonnakohtusse. Kaebaja väitis muu hulgas, et 15. ja 20. novembril 1995 toimunud dokumentide valimatu äravõtmine tema äriühingult AS Giga rikkus tema õigust kaitsele, kuna talt oli võetud võimalus esitada vajalikke dokumente, mis olid politsei käes.

28. 12. jaanuari 1998 otsusega jättis Tartu Ringkonnakohus kaebaja poolt menetlusnormide rikkumise kohta esitatud apellatsioonkaebuse rahuldamata ja toetas süüdimõistvat otsust. Menetlusnormide rikkumise küsimuses asus kohus seisukohale, et dokumentide äravõtmine toimus kooskõlas kriminaalmenetluse koodeksi § 140 nõuetega. Protokollidesse oli märgitud äravõetud kaustade kirjeldus, arv ja nende lehekülgede arv. Seega olid dokumendid küllaldaselt individualiseeritud.

29. 17. septembril 1998 esitas kaebaja kaebuse Riigikohtusse, vaidlustades süüdimõistva kohtuotsuse ja menetlusnormide rikkumisele antud hinnangu, väites, et dokumentide äravõtmise viis rikkus tema õigust kaitsele.

30. 08. aprillil 1998 jättis Riigikohus alama astme kohtute otsused kaebaja süüdimõistmise osas jõusse. Kohus tõdes, et dokumentide äravõtmisel ei peetud küll menetlusnormidest rangelt võttes kinni, kuid leidis, et menetlusnormide rikkumine polnud oluline ega takistanud asja igakülgselt, täielikku ja objektiivset uurimist, ka ei takistanud see kohtul tegemast seaduslikku ja põhjendatud otsust. Kohus leidis, et dokumentide üksikasjalik kirjeldus nende äravõtmise protokollis on vajalik ainult siis, kui neid kasutatakse tõenditena kriminaalasjas.

II. ASJAKOHANE SISERIIKLIK ÕIGUS JA PRAKTIKA

A. Eesti Vabariigi põhiseadus (1992)

31. Põhiseaduse § 15 sätestab, et igal inimesel on õigus oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral pöörduda kohtusse. Igaüks võib oma kohtuasja läbivaatamisel nõuda mis tahes asjassepuutuva seaduse, muu õigusakti või toimingu põhiseaduse vastaseks tunnistamist. Kohus järgib põhiseadust ja tunnistab põhiseaduse vastaseks mis tahes seaduse, muu õigusakti või toimingu, mis rikub põhiseaduses sätestatud õigusi ja vabadusi või on muul viisil põhiseadusega vastuolus.

32. Põhiseaduse § 25 näeb ette, et igal inimesel on õigus talle ükskõik kelle poolt õigusvastaselt tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamisele.

33. Põhiseaduse § 26 näeb ette, et igal inimesel on õigus perekonna- ja eraelu puutumatusle. Riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonnaga eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks.

34. Põhiseaduse § 33 sätestab kodu puutumatus. See sätestab, et ei tohi tungida kellegi eluruumi, valdusesse ega töökohta ega neid ka läbi otsida, välja arvatud seadusega sätestatud juhtudel ja korras avaliku korra, tervise või teiste inimeste õiguste ja vabaduste

kaitseks, kuriteo tõkestamiseks, kurjategija tabamiseks või tõe väljaselgitamiseks kriminaalmenetluses.

B. Prokuratuuri seadus (1993)

35. Prokuratuuri seadus sätestab, et Prokuratuur on täidesaatva riigivõimu asutus, mis kuulub justiitsministri valitsemisalasse iseseisva ameti staatuses. Prokuratuur teostab järelevalvet kriminaalasjade kohtueelse menetluse seaduslikkuse üle, samuti politsei tegevuse seaduslikkuse üle. Prokurörid on oma ülesannete täitmisel sõltumatud ning tegutsevad seaduse alusel ja oma veendumuste järgi.

C. Halduskohtumenetluse seadustik (1993)

36. Halduskohtumenetluse seadustiku § 3 lg 2 p 3 kohaselt ei kuulu halduskohtu pädevusse nende taotluste ja kaebuste lahendamine, mis lahendatakse tsiviil- või kriminaalkohtumenetluse seadustikus sätestatud korras. Seadustiku § 4 lg 1 p 1 sätestab, et halduskohtu pädevusse kuulub täidesaatva riigivõimu organi või selle ametiisiku õigusakti või toimingute peale esitatud kaebuste lahendamine.

37. Riigikohus on seoses halduskohtumenetluse seadustiku § 4 lg 1 p-ga 1 öelnud, et riigiprokuröri kui valitsusametniku õigusaktide ja toimingute peale võib kaevata halduskohtusse ning kuna kriminaalmenetluse koodeks ei näe ette tema otsuste peale edasikaebamise võimalust, kuulub riigiprokuröri aktide ja toimingute kontroll halduskohtu pädevusse. Selle ülesande täitmisel ei sekku halduskohus vastava kriminaalmenetluse käiku ega teosta järelevalvet eeluurimisorganite toimingute seaduslikkuse üle. Halduskohus kontrollib vaid seda, kas riigiprokurör käsitles kaebust seaduslikult (Riigikohtu halduskolleegiumi 03. novembri 1995 otsus, Riigi Teataja III, 1995, 17, 217).

D. Kriminaalmenetluse koodeks (1961, muudetud)

38. Kriminaalmenetluse koodeksi § 22 lg 3 kohaselt teostab prokurör oma volitusi kriminaalmenetluses sõltumatult ja allub ainult seadusele.

39. Koodeksi § 120 lg 1 kohaselt on prokuröri ülesandeks eeluurimisorganite tegevuse seaduslikkuse kontrollimine.

Sama paragrahvi lõike 2 alusel on prokuröri pädevuses *inter alia* tühistada uurijate ebaseaduslikke ja põhjendamatu määrusi, anda uurijatele kirjalikke juhiseid, sanktsioneerida läbiotsimisi ning juhul, kui uurija on rikkunud seadust, kõrvaldada uurija edasisest menetlemisest.

Lõige 3 näeb ette, et prokuröri kirjalikud juhised on eeluurimist teostavate organite jaoks kohustuslikud.

40. Koodeksi §-de 182 ja 183 kohaselt esitatakse kaebused uurija või juurdleja tegevuse peale prokuröridele, kelle otsuse peale kaebuse lahendamise kohta ja tegevuse peale kaebuse lahendamisel võib edasi kaevata kõrgemalseisvale prokuröridele.

41. Koodeksi § 139 näeb ette, et kui uurijal on küllaldane alus arvata, et mõnes ruumis, paikkonnas või isiku juures võib asuda ese, millel on kriminaalasjas tähtsust, teostab ta selle eseme leidmiseks läbiotsimise. Läbi võib otsida uurija või juurdleja määruse alusel ja ainult prokuröri või tema asetäitja sanktsiooniga. Kui uurijal on teada eseme, millel on kriminaalasjas tähtsust, täpne asukoht, teostab ta selle eseme võetuse.

42. Koodeksi § 140 kohaselt võib uurija läbiotsimisel ja võetusel ära võtta ainult need esemed ja dokumendid, millel on kriminaalasjas tähtsust. Iga äravõetud ese või dokument tuleb märkida protokollis, näidates täpselt ära nende koguse, mahu, kaalu ja individuaalsed tunnused.

E. Tsiviilseadustiku üldosa seadus (1994)

43. Seaduse 2. peatüki 4. jagu reguleerib isiklike õiguste kaitset. Eraldi on välja toodud au teotamine (§ 23), eraelu kaitse (§ 24) ja isiku nime kaitse (§ 25).

Seaduse § 24 lg 1 sätestab, et isikul on õigus nõuda tema eraelu puutumatus rikkumise lõpetamist ning rikkumisega tekitatud moraalse ja varalise kahju hüvitamist.

Lõikes 2 loetletakse 6 tegevust, mida loetakse eraelu puutumatus rikkumiseks, kui need on toime pandud ilma seadusliku aluseta või isiku tahte vastaselt. Nimetatud tegevuse hulka kuuluvad: a) isiku eluruumi sisenemine või kinnisasjal viibimine; b) isiku või tema valduses olevate asjade läbiotsimine; c) isiku käsikirjade, kirjavahetuse, märkmete ja muude isiklike dokumentide või andmete kasutamine.

Lõige 3 näeb ette, et kohus võib tunnistada eraelu puutumatus rikkumiseks ka lõikes 2 nimetatud tegevuse, millega ilma seadusliku aluseta või isiku tahte vastaselt kahjustatakse tema eraelu.

Seaduse § 26 näeb ette, et seaduses sätestatud juhtudel võib isik nõuda ka §-des 23 kuni 25 nimetatud isiklike õiguste rikkumiste lõpetamist, samuti sellega tekitatud moraalse ja varalise kahju hüvitamist.

44. Seaduse § 112 kohaselt on tsiviilõiguste kaitse viisideks: a) õiguse tunnustamine; b) rikkumise kõrvaldamise ja edasise rikkumise ärahoidmine; c) rikkumiseelse olukorra ennistamine; d) kahju hüvitamine.

45. Seaduse § 172 lõige 2 näeb ette, et isikule tekitatud moraalne kahju hüvitatakse kahju tekitanu poolt. Kahju tekitanu vabaneb moraalse kahju hüvitamise kohustusest, kui ta tõendab, et ta ei ole kahju tekitamises süüdi.

Sama paragrahvi lõige 3 sätestab, et kui isiklike õigusi on rikutud, otsustab kohus asjaolude kohaselt, kas sellega on tekitatud moraalset kahju.

Lõige 4 näeb ette, et hüvitise suuruse määramisel arvestab kohus tekitatud moraalse kahju ulatust ja iseloomu ning kahju tekitanu süü astet.

F. Vabariigi Valitsuse poolt esitatud näited pretsedendiõigusest tsiviilõiguslike vahendite kohta

46. Kahe üksikisiku vahelises tsiviilasjas, mis puudutas elukohast väljatõstmist ja milles hageja nõudis pädevalt tsiviilkohtult väljatõstmise õigusvastaseks tunnistamist, leidis Tallinna Ringkonnakohus, et isiklike õiguste väidetavat rikkumist puudutavas osas tuleb tema nõuet käsitleda tsiviilseadustiku üldosa seaduse alusel. Isiklike õiguste kaitseks esitatud hagi ei saa lahendada elamuseaduse alusel. Kuigi kaebaja taotlus tunnistada väljatõstmine õigusvastaseks ei ole tsiviilõiguslik nõue, mida saaks lahendada tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 112 lg 2 alusel, on kaevatava abinõu õigusvastasuse küsimus aluseks vastuse leidmisele küsimusele, kas pandi toime isiklike õiguste rikkumine või mitte (Tallinna Ringkonnakohtu 07. septembri 2000 otsus, kohtuasi nr II-2/829/00).

47. Ühes valitsuse vastu esitatud kahju hüvitamise hagi seoses politsei poolt läbi viidud läbiotsimisega kaebaja kodus ning isiklike esemete äravõtmisega leidis Tallinna Ringkonnakohus, et nõuet tuleb arutada tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 24 alusel. Sellegipoolest leidis kohus, et kaebaja eraelu puutumatus § 24 tähenduses ei olnud rikutud, kuna läbiotsimine ja võetus teostati kriminaalmenetluse koodeksi § 139 ja 140 kohaselt seaduslikult (Tallinna Ringkonnakohtu 01. juuli 1999 otsus, kohtuasi nr II-2/637/99).

48. Ühes politsei ebaseadusliku tegevusega – hageja isiklike esemete läbiotsimine, kuna hagejat kahtlustati poevarguses - tekitatud moraalse kahju hüvitamise nõudes, leidis Tallinna Ringkonnakohus, et rikuti hageja isiklike õigusi ning mõistis valitsuselt välja hüvitise. Kohus toetus *inter alia* põhiseaduse §-le 25 ja tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 24 lg-le 2, §-le 26 ja § 172 lg-tele 2 ja 3 (Tallinna Ringkonnakohtu 20. veebruari 2001 otsus, kohtuasi nr II-2/253/2001).

49. Samuti on tsiviilkohtud lahendanud asju, kus isiklike õiguste rikkumisest tulenev kahju hüvitamise nõue on esitatud *inter alia* seoses ebaseadusliku kinnipidamisega ja süüdimõistmisega, kinnipeetava kirjavahetuse avamise ja au teotamisega.

ÕIGUSLIK PÕHJENDUS

I. KONVENTSIOONI ARTIKLI 8 VÄIDETAV RIKKUMINE

50. Kaebaja väitel rikkus politsei tema äriühingu ruumides läbiviidud läbiotsimise ja dokumentide äravõtmisega konventsiooni artikliga 8 tagatud õigusi. Kaebaja märgib, et hulk dokumente on senini politsei käes.

Konventsiooni artikkel 8 näeb ette:

“1. Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning kirjavahetuse saladust.
2. Võimud ei sekku selle õiguse kasutamisse muidu, kui kooskõlas seadusega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik riigi julgeoleku, ühiskondliku turvalisuse või riigi majandusliku heaolu huvides, korratuse või kuriteo ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.”

51. Vabariigi Valitsus esitas kohtueelses menetluses kaks vastuväidet.

A. *Ratione temporis* kohtualluvuse puudumine

52. Valitsus väitis, et kaebuse osas, mis puudutas esialgset läbiotsimist ja võetust, mille politsei viis läbi enne, kui konventsioon 16. aprillil 1996 Eesti suhtes jõustus, ei kuulu kaebus EIÕK kohtualluvusse *ratione temporis*. Politsei tegevus oli kiire ja kohene ning seda ei saa vaadelda jätkuvana.

53. Kaebaja väitis, et artikkel 8 rikkumine oli jätkuva iseloomuga, kuna suur hulk dokumente on ikka veel politsei käes ning äriühingule tagastamata. Dokumentide äravõtmisel oli pikaajaline mõju äriühingu tegevusele, seega ei saa sekkumist käsitleda

kui ühekordset akti. Järelikult kuuluvad kaevatavad abinõud EIÕK kohtualluvusse *ratione temporis*.

54. Kohus kordab, et rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud normide kohaselt on konventsioon osalisriikidele siduv ainult nende asjaolude suhtes, mis toimusid või pandi toime pärast konventsiooni jõustumist selle osalisriigi suhtes. Eesti suhtes jõustus konventsioon 16. aprillil 1996. Kohus tuletab meelde, et ta on tunnustanud konventsiooni jätkuva rikkumise mõistet ja rikkumise mõju, mis piirab ajaliselt konventsiooniorganite pädevust (vt näiteks 24. juuni 1993 kohtuotsus: *Papamichalopoulos ja teised v Kreeka* - Seeria A, nr 260-B, lk 69-70, punktid 40-46 ning 18. detsembri 1996 kohtuotsus: *Loizidou v Türgi (kohtuasja olulised positiivsed ja negatiivsed aspektid)*, *Reports of Judgements and decisions*, 1996-VI, lk 2230, punkt 41).

55. Käesoleval juhul otsis politsei kaebaja äriühingu ruumid läbi ja teostas dokumentide võetuse 15. ja 20. novembril 1995, s.t enne konventsiooni jõustumist Eesti suhtes 16. aprillil 1996. Haldusasjas tehtud kohtuotsused, millega jäeti rahuldamata kaebaja äriühingu apellatsioonkaebus taotlusega hinnata uuesti politsei tegevust, tehti pärast seda kuupäeva.

Kohus arvestab, et läbiotsimine ja nimetatud dokumentide võetus olid kiired ja kohesed aktid, mis hoolimata nendest tulenevatest tagajärgedest ei põhjustanud iseenesest konventsiooni artikkel 8 kestva rikkumisena käsitletavat olukorda. Siseriiklike kohtute otsuste lahutamine sündmustest, mis olid nende kohtuasjade põhjuseks, viiks konventsioonile tagasiulatava jõu andmiseni, mis oleks aga vastuolus rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtetega. (vt 30. septembri 1993 kohtuotsus: *Stamoulakatos v Kreeka* – Seeria A, nr 271, lk 14, punkt 33 ning 08. juuni 1995 kohtuotsus: *Kefalas ja teised v Kreeka* – Seeria A, nr 318-A, lk 19-20, punkt 45).

Järelikult, kohus on seisukohal, et Vabariigi Valitsuse *ratione temporis* vastuväide, mis puudutab läbiotsimist ja dokumentide äravõtmist, on hästi põhjendatud.

B. Siseriiklike õiguskaitsevahendite kasutamatajätmine

56. Valitsuse väitel ei ole kaebaja ei esialgse läbiotsimise ja võetuse ega hilisema dokumentide kinnipidamise osas ammendanud siseriiklike õiguskaitsevahendeid, nagu nõuab konventsiooni artikkel 35.

57. Esialgse läbiotsimise ja dokumentide äravõtmise suhtes oli kaebajal kolm erinevat võimalust olukorra heastamiseks, kuid kaebaja ei kasutanud neid. Esiteks oli kaebajal võimalus kaevata riigiprokuröri akti peale halduskohtusse, kelle pädevuses oleks olnud kontrollida prokuröri akti seaduslikkust lähtudes halduskohtumenetluse seadustiku § 4 lg 1 p 1-st kooskõlas Riigikohtu tõlgendusviisiga. Teiseks oleks kaebaja saanud põhiseaduse § 15 alusel tõstatada halduskohtus küsimuse asjakohase seaduse ja tava vastavusest põhiseadusele. Kolmandaks oleks tal olnud võimalik esitada kahju hüvitamiseks tsiviilhagi.

58. Seoses politseipoolse dokumentide kinnihoidmisega märkis valitsus, et kaebaja ei olnud dokumentide mittetagastamise nõudes pöördunud siseriiklike kohtute ega muude ametiasutuste poole. Kuna politsei poolt kasutatud meetmete üle teostas otsest kontrolli prokurör, oleks kaebajal kriminaalmenetluse koodeksi §-de 182 ja 183 alusel olnud võimalus kõigepealt esitada kaebus pädevale prokurörile ning vajaduse korral kõrgemalseisvale prokurörile. Prokuratuur oli politsei organitest sõltumatu. Prokuratuur kuulus Justiitsministeeriumi haldusalasse, kuid ei olnud selle alluvuses, samas kui politsei oli halduslikult siseministri alluvuses. Prokuratuuri seaduse ja kriminaalmenetluse koodeksi kohaselt (§ 22 lg 3), täidavad prokurörid oma ülesandeid iseseisvalt ja juhivad ainult seadusest. Prokuröri pädevus, mis on sätestatud kriminaalmenetluse koodeksi §-s 120, annab prokurörile õiguse tühistada politsei otsuseid lähtudes nii nende seaduslikkusest kui ka asjakohasusest.

Pärast prokuröri poole pöördumist oleks olnud võimalik esitada kaebus halduskohtusse.

Lisaks oleks kaebaja saanud kasutada ka nii põhiseadusest tulenevaid kui tsiviilõiguslikke vahendeid.

59. Kaebaja väitis, et ta on kasutanud kõiki siseriiklikke õiguskaitsevahendeid. Ta oli kriminaalmenetluse koodeksi §-de 182 ja 183 kohaselt esitada kaebuse politsei tegevuse peale pädevale prokurörile. Kriminaalmenetluse koodeks ei näinud ette võimalust kaevata prokuröri tegevuse peale kohtusse. Lisaks väitis kaebaja, et riigiprokurör ei tutvunud tema kaebusega küllaldaselt ning esitas sellele vaid formaalse vastuse. Prokuratuur kui täidesaatva võimu asutus ei saanud politsei tegevuse peale esitatud kaebuste suhtes olla objektiivne, kuna politsei on samuti täidesaatva riigivõimu asutus.

Vastavalt siseriiklikule pretsedendiõigusele peaksid halduskohtud kontrollima vaid seda, kas riigiprokuratuur menetles kaebust seaduslikult, mitte aga kaebuse sisu, mis puudutas politsei tegevuse seaduslikkust. Seetõttu ei oleks vastupidiselt Vabariigi Valitsuse poolt väidetule saanud prokuröri tegevuse peale halduskohtusse esitatud kaebusega olukorda heastada.

Põhiseadusest tulenevate õiguskaitsevahendite osas väitis kaebaja, et ta oli halduskohtu istungil tõstatanud oma põhiseaduslike õiguste rikkumise küsimuse, eeldades, et kohus kohaldab põhiseaduse ja seaduste vastuolu korral põhiseaduse sätteid. Põhiseaduse § 15 kohaselt on kõik kohtud pädevad kontrollima seaduste ja toimingute vastavust põhiseadusele. Sellegipoolest toimisid kohtud käesolevas kohtuasjas piiravalt ega teinud seda.

Edasi vaidles kaebaja vastu valitsuse poolt pakutud tsiviilõiguslike heastamisvahendite olemasolule.

60. Võttes arvesse järeltust, et esialgne läbiotsimine ja dokumentide äravõtmine ei kuulu tema pädevusse *ratione temporis*, ei pea EIÕK nende meetmete osas vajalikuks kontrollida, kas kaebaja on konventsiooni artikkel 35 lõike 1 kohaselt siseriiklikud

õiguskaitsevahendid ammendanud. Sellegipoolest kaalub kohus, kas see nõue oli täidetud äravõetud dokumentide kinnipidamise osas pärast konventsiooni jõustumist Eesti suhtes.

61. Kohus tuletab meelde, et konventsiooni § 35 lõike 1 kohaselt kuulub asi rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud normide kohaselt tema pädevusse vaid siis, kui kõik siseriiklikud õiguskaitsevahendid on ammendatud. Konventsiooni § 35 lõike 1 mõte on pakkuda osalisriikidele võimalust tõkestada või heastada nende vastu esitatud kaebuste aluseks olevaid rikkumisi enne, kui asi esitatakse EIÕK-le. Järelikult ei ole riigid kohustatud andma vastuseid oma tegevuse eest rahvusvahelise organi ees enne, kui neil on olnud võimalus lahendada asi siseriikliku õigussüsteemi abil (vt näiteks 23. aprilli 1996 kohtuotsus: *Remli v Prantsusmaa - Reports* 1996-II, lk 571, punkt 33 ning *Selmouni v Prantsusmaa* [GC], nr 25803/94, punkt 74, ECHR 1999-V).

62. Kohtult saab konventsiooni § 35 lg 1 alusel taotleda vaid selliste õiguskaitsevahendite rakendamist, mis on seotud väidetava õiguserikkumisega ja mis on samas ka võimalikud ja kohased. Selliste õiguskaitsevahendite olemasolu peab olema täiesti kindel mitte üksnes teoreetiliselt, vaid ka tegelikult, vastasel juhul puudub nõutav kättesaadavus ja tõhusus (vt muu hulgas 16. septembri 1996 kohtuotsus: *Akdivar ja teised v Türgi - Reports* 1996-IV, lk 1210, punkt 66, ning eespool viidatud *Selmouni*, punkt 75). Kui esineb kahtlus mõne siseriikliku õiguskaitsevahendi tõhususe suhtes, tuleb siiski selles osas hagi esitada (vt näiteks *Raif v Kreeka*, nr 21782/93, Komisjoni 26. juuni 1995 otsus, DR 82, lk 5).

63. Veelgi enam, EIÕK kordab, et siseriiklike õiguskaitsevahendite ammendamise küsimuses lasub tõendamiskohustus Vabariigi Valitsusel, kes peab tõendama, et õiguskaitsevahend oli tõhus, vaadeldaval ajahetkel kättesaadav nii teoorias kui praktikas, see tähendab, et see oli kättesaadav, sellega oleks suudetud tagada heastamisvahend esitatud kaebusele ning võiduvõimalus oleks olnud piisavalt suur. Kui tõendamiskohustus on täidetud, on kaebaja kohustatud näitama, et valitsuse pakutud vahend on faktiliselt ammendatud, või et see on mingil põhjusel käesolevas kohtuasjas ebaadekvaatne või ebaefektiivne või et olemasolevatel konkreetsetel asjaoludel on kaebaja selle nõude

täitmisest vabastatud (vt näiteks eespool viidatud *Akdivar ja teised*, lk 1211, punkt 68, ning eespool viidatud *Selmouni*, punkt 76).

64. Kohus märgib, et kaebaja ei ole äravõetud dokumentide kinnipidamist politseis üheski siseriiklikus instantsis vaidlustanud. Samuti ei ole ta esitanud põhjuseid, miks ta ei ole kasutanud Vabariigi Valitsuse poolt pakutud õiguskaitsevahendeid.

Ilmneb, et kriminaalmenetluse koodeksi sätete alusel oleks kaebajal olnud võimalus esitada kaebus prokurörile ning edasi kõrgemalseisvale prokurörile, kelle pädevusse kuulub politsei tegevuse kontrollimine ja vajaduse korral heastamisvahendite rakendamine. Mitte miski ei tõenda, et taolisel kaebusel poleks olnud mitte mingisugust võiduvõimalust. Kohus ei ole tuvastanud eritingimusi, mis oleksid vabastanud kaebuse esitaja selle õiguskaitsevahendi kasutamisest.

Eeltoodust tulenevalt leiab kohus, et Vabariigi Valitsuse vastuväide, mille kohaselt kaebaja ei olnud dokumentide kinnipidamise osas ammendanud siseriiklikke õiguskaitsevahendeid, on samuti hästi põhjendatud.

65. Võttes arvesse ülaltoodud järeldusi, ei saa EIÕK menetleda kaebuse neid osi, milles taotletakse artikkel 8 kohaldamist.

Järelikult piirdub käesolevas asjas kohtupoolne arutelu nende kaebuse osadega, milles kaebaja taotleb konventsiooni artiklite 6 ja 13 kohaldamist – s.t. kaebuse osi, mis puudutavad kohtusse pöördumise võimalusest ilmajätmist ja politseipoolse läbiotsimise ja dokumentide äravõtmise suhtes tõhusa menetluse rakendamist.

II. KONVENTSIOONI ARTIKLI 6 VÄIDETAV RIKKUMINE

66. Kaebaja väitis, et kohtute keeldumine politsei tegevuse peale esitatud kaebuste menetlemisest rikkus tema õigust pöörduda kohtusse konventsiooni artikli 6 lõike 1 alusel, mille asjakohane säte näeb ette, et:

“Igaühel on oma tsiviilõiguste ja –kohustuste ..... üle otsustamise korral õigus õiglasele ... asja arutamisele ... õigusemõistmise volitustega institutsioonis.”

67. Vabariigi Valitsus väitis vastu, et kaebajal oli võimalik kohtusse kaebus esitada. Kaebajal oli võimalus esitada kaebus riigiprokuröri kui ametiisiku peale halduskohtusse. Veelgi enam, kaebaja kaebus dokumentide äravõtmise seaduslikkuse osas vaadati läbi kriminaalasja arutamise käigus kaebaja suhtes algatatud kriminaalmenetluses. Lisaks oli kaebajal võimalus esitada seoses isiklike õiguste väidetava rikkumisega riigi vastu kahju hüvitamise nõue tsiviilkorras. Oma väidete kinnitamiseks toetus Vabariigi Valitsus põhiseaduse §-dele 25, 26 ja 33 ning tsiviilseadustiku üldosa seaduse §-dele 23-26, 112, 172 ja 173, samuti siseriiklike kohtute pretsedendiõigusele. Väideti, et kohtud oleksid pidanud kahju hüvitise tsiviilkorras välja mõistma, kui selleks oleks olnud alust – kui kaebaja oleks näidanud, et sekkumine tema eraellu ja kodu puutumatus rikkumine toimusid ilma seadusliku aluseta või tema tahte vastaselt. Moraalse kahju hüvitamise üle otsustamisel eeldati kostja vastutust. Veelgi enam, tsiviilhagi esitamiseks poleks vaja olnud kõigepealt saada prokuröri või halduskohtu otsust politsei tegevuse ebaseaduslikkuse kohta. Kohtud hindavad tsiviilasjas tõendeid sõltumatult ning otsustavad, kas antud konkreetse juhtumi puhul on rikutud kellegi isiklike õigusi.

68. Kaebaja väitis, et halduskohtu poolt teostatud kontroll piirdus prokuröri aktide seaduslikkuse kontrollimisega ega hõlmanud kontrolli politsei tegevuse üle, mida kaebaja tegelikult taotles.

Tsiviilkorras kohtusse pöördumise osas väitis kaebaja, et tsiviilasjas ei hinnata kriminaalmenetlusega seoses läbi viidud politseitegevuse seaduslikkust.

Tõepoolest, tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 24 alusel oli võimalik esitada tsiviilhagi isiklike õiguste rikkumisega tekitatud kahju hüvitamiseks. Siiski käsitles nimetatud paragrahv vaid füüsiliste isikute õigusi ning selle reguleerimisalasse ei kuulu töökohta tungimine. Viimatinimetatu, millele viidatakse põhiseaduse §-s 33, ei olnud seega tsiviilseadustiku üldosa seaduse §-ga 24 kaitstud. Vabariigi Valitsus ei olnud esitanud

pretsedendiõigusest ühtki juhtumit, mis näitaks, et töökoha puutumatus tsiviilõiguslik kaitsemehhanism üldse eksisteerib.

69. Kohus märgib, et halduskohtusse esitatud hagi puudutas politseipoolset võimu kuritarvitamist läbiotsimisel ja dokumentide äravõtmisel. Kohtu arvates on see nõue kaetud konventsiooni artikli 6 lõike 1 tsiviilõigusliku osaga, arvestades, et kaebus oli esitatud isiklike õiguste kaitseks täidesaatva võimu sekkumise vastu. Seega on artikli 6 lõige 1 kohaldatav.

70. Kohus tuletab meelde, et artikli 6 lõige 1 garanteerib igapäevase õiguse pöörduda kohtusse või vahekohtusse seoses talle kuuluvate tsiviilõiguste ja –kohustustega tekkinud nõuetega. Sel moel hõlmab see artikkel “õigust kohtule”, millest kohtusse pöördumise õigus – s.t. tsiviilasjades menetluse algatamise õigus – moodustab vaid ühe osa (vt *Waite ja Kennedy v Saksamaa* [GC], nr 26083/94, punkt 50, ECHR 1999-I, ning 21. veebruari 1975 kohtuotsus: *Golder v Ühendkuningriik*, Seeria A, nr 18, lk 18, punkt 36).

Samuti tuletab kohus meelde, et konventsioon pole välja töötatud mitte selleks, et kaitsta teoreetilisi või illusoorseid, vaid tegelikke ja tõhusaid õigusi. See kehtib iseäranis kohtusse pöördumise õiguse suhtes, arvestades, millist rolli mängib demokraatlikus ühiskonnas õigus õiglasele kohtupidamisele (vt näiteks 09. oktoobri 1979 kohtuotsus: *Airey v Iirimaa*, Seeria A, nr 32, lk 12-13, punkt 24).

Veelgi enam, ainult selline institutsioon, millel on täielik jurisdiktsioon, kaasa arvatud õigus tühistada kaevatud otsus täies ulatuses, nii faktiliste asjaolude hindamise kui õiguse kohaldamise küsimuses, väärrib artikli 6 lõike 1 tähenduses nimetust “õigusemõistmise volitustega institutsioon” (vt näiteks 23. oktoobri 1995 kohtuotsus: *Umlauf v Austria*, Seeria A, nr 328-B, lk 39-40, punkt 37-39).

71. Kohus märgib, et käesolevas asjas väitis halduskohus, et kaebaja äriühingu kaebus politseipoolse läbiotsimise ja dokumentide äravõtmise peale ei kuulu tema kohtualluvusse, kuna politsei tegevus kuulus eeluurimise käigus kasutatavate meetmete

alla ning selle seaduslikkust ei saa halduskohus kontrollida. Selliste meetmete seaduslikkuse üle järelevalve teostamine kuulub prokuröri ja riigiprokuröri pädevusse, kelle tegevuse peale on halduskohtumenetluse seadustiku § 4 lg 1 p 1 ja sellele Riigikohtu poolt antud tõlgenduse kohaselt (vt eeltoodud punkte 36-37) võimalus kaevata edasi halduskohtusse.

Arvestades Riigikohtu seisukohta, oli halduskohtu pädevuse ulatus siiski piiratud riigiprokuröri tegevuse seaduslikkusele hinnangu andmisega. Kohtute pädevusse ei kuulu kaebaja poolt vaidlustatud politseitegevusega seotud faktiliste asjaolude hindamise ja õiguse kohaldamise küsimuste lahendamine. Samuti ei saa halduskohus nimetatud meetmeid tühistada, kui ta leiaks need ebakohased olevat. Seega ei oleks prokuröri tegevust vaidlustava kaebuse esitamine halduskohtusse võimaldanud kaebaja jaoks tekkinud olukorda heastada.

72. Järgmisena märgib Kohus, et Vabariigi Valitsus on väitnud, et kaebaja poolt politsei tegevuse peale esitatud kaebust menetles kriminaalkohus.

Kohus täheldas, et pärast dokumentide äravõtmist algatas politsei kaebaja suhtes kriminaalmenetluse maksudest kõrvalehoidumise süüdistuses. Järgneval kohtuistungil vaidlustas kaebaja dokumentide äravõtmise seaduslikkuse ning väitis, et dokumentide äravõtmine mõjutas ebasoodsalt tema õigust kaitsele.

Kohtul oli tõepoolest võimalus hinnata kriminaalasjas politsei poolt kasutatud meetmete seaduslikkust ning nende mõju kriminaalmenetluse erapooletusele, ning kohus seda ka tegi. Siiski puudutas kohtu hinnang vaid kaebajale esitatud kriminaalsüüdistust. Kriminaalkohus ei saanud vaidlustatud politseitegevust tühistada ega sellele kohast hüvitist pakkuda. Järelikult puudus kohtul artikli 6 lõike 1 kohaselt nõutav pädevus.

73. Mis puudutab Vabariigi Valitsuse poolt välja pakutud võimalust esitada kahju hüvitamise nõue riigi vastu tsiviilmenetluses, siis kohus märgib, et Eesti õigus, täpsemalt

põhiseadus ja tsiviilseadustiku üldosa seadus nägid ette võimaluse esitada isiklike õiguste rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi tsiviilkorras.

Käesoleval juhul ei ole kaebaja püüdnud tsiviilhagi esitada, uskudes, et sellel ei oleks olnud võiduvõimalusi.

Kohus tuletab meelde, et õiguskaitsevahendite olemasolu peab olema täiesti kindel mitte üksnes teoreetiliselt, vaid ka tegelikult, vastasel juhul puudub sellel nõutav kättesaadavus ja tõhusus (vt, *mutatis mutandis*, eespool viidatud *Akdivar ja teised*, lk 1210, punkt 66).

Toetamaks oma väidet tsiviilõigusliku õiguskaitsevahendi olemasolust, toetus Vabariigi Valitsus siseriiklike kohtute pretsedendiõigusest pärit näidetele, näidates, et kohtud on tsiviilkorras arutanud hagisid, mis on esitatud politsei tegevusega rikutud isiklike õiguste kaitseks seoses kodu läbiotsimisega ja isiklike esemete äravõtmisega (vt punkte 47-48). Kohus täheldab, et need näited puudutavad siiski sekkumist isiku eraellu ja koju, mis erineb töökoha puutumatusesse sekkumisest. Näited ei hõlma töö- või äritegevust või töö- või äritegevuse kohta, mis kuuluvad konventsiooni artiklis 8 toodud “eraelu” ja “kodu” mõistete alla laiemas tähenduses (vt 16. detsembri 1992 kohtuotsus: *Niemietz v Saksamaa* - Seeria A, nr 251-B, lk 33-34, punktid 29-31 ning *Société Colas Est ja teised v Prantsusmaa*, nr 37971/97, punkt 40, ECHR 2002-III). Veelgi enam, näited pärinevad aastatest 1999-2001, samas kui kaebaja kaebus on esitatud aastatel 1996-1997 toimunu kohta.

Arvestades, et puudub praktika, mis näitaks, et politsei poolt kaebaja äriühingu ruumides kasutatud meetmete peale tsiviilkorras kahju hüvitamise nõude esitamine oleks olnud tõhus vahend, märgib kohus, et vaadeldavaks ajaks polnud kahju hüvitamiseks tsiviilkorras kohtusse pöördumise kord piisavalt selgelt välja kujundatud.

74. Arvestades eeltoodud tingimusi, märgib kohus kokkuvõtteks, et kaebajal puudus vastupidiselt artikli 6 lõike 1 nõuetele tegelik võimalus kohtusse pöördumiseks.

75. Järelikult on rikutud artikli 6 lõike 1 sätteid.

III. KONVENTSIOONI ARTIKLI 13 VÄIDETAV RIKKUMINE

76. Edasi väitis kaebaja, et tal ei olnud politseipoolse läbiotsimise ja dokumentide äravõtmise osas võimalust tõhusale menetlusele enda kaitseks riigivõimude ees, nagu näeb ette konventsiooni artikkel 13, mis sätestab:

“Igaühel, kelle käesolevas konventsioonis sätestatud õigusi ja vabadusi on rikutud, on õigus tõhusale menetlusele enda kaitseks riigivõimude ees ka siis, kui rikkumise pani toime ametiisik.”

77. Arvestades, et kohus jõudis järeldusele, et on rikutud artikli 6 lõiget 1, ei pea kohus vajalikuks selle kaebuse osa suhtes otsust teha. Kohus tuletab meelde, et artikli 13 nõuded on vähem ranged kui artikli 6 nõuded, ning on sellega hõlmatud (vt, muuhulgas 28. oktoobri 1998 kohtuotsust: *Osman v Ühendkuningriik - Reports 1998-VIII*, lk 3172, punkt 158).

IV. KONVENTSIOONI ARTIKLI 41 KOHALDAMINE

78. Konventsiooni artikkel 41 sätestab, et:

“Kui kohus leiab, et konventsiooni või selle juurde kuuluvaid protokolle on rikutud ja Kõrge Lepinguosalise siseriiklik õigus lubab ainult osalist hüvitust, võib kohus vajadusel määrata kahjustatud poolele õiglase hüvitise.

A. Rahaline kahju

79. Kaebaja väitis, et dokumentide äravõtmise tulemusena sai tema äriühing kahju summas 4 286 000 Eesti krooni (EEK).

80. Vabariigi Valitsus vaidles nõudele vastu, väites, et nimetatud nõue puudutab kaebaja äriühingu, mitte kaebaja isiku väidetavat kahju. Edasi hindas valitsus nõuet üleliia suureks ja põhjendamatuks.

81. Kohus märgib, et väidetava kahju ja tuvastatud rikkumise vahel ei eksisteeri põhjuslikku seost.

Järelikult jätab kohus kaebaja nõude selles osas rahuldamata.

B. Mittevaraline kahju

82. Kaebaja nõudis 500 000 Eesti krooni hüvitiseks pinge ja kurnatuse eest, mida põhjustasid viljatud katsed leida oma õigustele kohtulikku kaitset.

83. Kohus nõustub Vabariigi Valitsusega, et rikkumise tunnistamine on kaebaja poolt väidetavalt kantud mittevaralise kahju osas juba iseenesest kohane hüvitis.

C. Kohtu- ja muud kulud

84. Kaebaja taotles siseriiklikes kohtutes ja Strasbourg`i kohtus kantud õigusabikulude hüvitiseks 54 960 Eesti krooni.

85. Vabariigi Valitsus ei vaielnud sellele summale vastu.

86. Kohus tuletab meelde, et kohtu- ja muude kulude arvamiseks artiklis 41 alusel makstava hüvitise hulka peab olema tõendatud, et kulutusi tegelikult ka kanti ja need olid vajalikud, et tõkestada tegevust, mis on leitud olevat konventsiooni rikkumine, või saada selle eest hüvitist, ning mis on mõistliku suurusega (vt näiteks *Nielsen ja Johnson v Norra* - [GC], nr 23118/93, § 43, ECHR 1999-VIII).

Arvestades kaebaja esitatud kulutuste üksikasjalikku loetelu ja nentides, et kõik kantud kulud ei olnud seotud konventsiooni artikli 6 lg 1 rikkumisega, peab kohus mõistlikuks määrata kaebajale kaebuse selles osas hüvitiseks 1600 EUR suurune summa.

D. Intressid

87. Kohus on seisukohal, et kohustuse mittetäitmisel kohaldatav intressimäär tuleks kindlaks määrata aastase koefitsiendina, mis on võrdne Euroopa Keskpanga marginaalse laenuintressiga, pluss kolm protsendipunkti.

EELTOODUD PÕHJUSTEL KOHUS:

1. *leiab* ühehäälselt, et konventsiooni artikkel 8 alusel esitatud kaebus ei kuulu osas, milles see puudutab politseipoolset läbiotsimist ja dokumentide äravõtmist, EIÕK kohtualluvusse *ratione temporis*;
2. *leiab* ühehäälselt, et osas, milles konventsiooni artikkel 8 alusel esitatud kaebus puudutab dokumentide kinnipidamist, ei ole kaebaja ammendanud siseriiklikke õiguskaitsevahendeid;
3. *leiab* kuue poolthäälega ühe vastu, et rikutud on konventsiooni artikli 6 lõiget 1;
4. *leiab* ühehäälselt, et konventsiooni artikkel 13 alusel esitatud kaebust ei ole vaja läbi vaadata;
5. *leiab* ühehäälselt, et artikli 6 lõike 1 rikkumise tunnistamine on kaebaja poolt väidetavalt kantud mittevaralise kahju osas juba iseenesest kohane hüvitis;
6. *leiab* ühehäälselt, et:
  - (a) kostjaks olev riik peab maksma kaebajale kohtu- ja muude kulude katteks 1600 EUR (üks tuhat kuussada eurot), ümber arvatuna kostjariigi rahvuslikku väeringusse maksmise päeval kehtiva vahetuskursi alusel, ning tehingu juurde kuuluvad maksud, kolme kuu jooksul arvates päevast, mil kohtuotsus konventsiooni artikli 44 lõike 2 kohaselt jõustub;
  - (b) ülalnimetatud kolme kuu möödumise päevast kuni maksmise päevani tuleb maksta lihtintressi, mis on kindlaks määratud aastase koefitsiendina,

mis on võrdne Euroopa Keskpanga marginaalse laenuintressiga, pluss kolm protsendipunkti;

7. *jätab* ühehäälselt *rahuldamata* kaebaja ülejäänud nõude õiglase hüvitise saamiseks.

Koostatud inglise keeles ning kuulutatud 7. novembril 2002 kooskõlas kohtu menetlusreeglite reegli 77 lõigetega 2 ja 3.

/allkiri/

Vincent BERGER

kohtusekretär

/allkiri/

Georg RESS

president

Kooskõlas konventsiooni artikli 45 lõikega 2 ja kohtu menetlusreeglite reegli 74 lõikega 2 on käesolevale kohtuotsusele lisatud Hr Türmen`i eriarvamus.

G.R. /initsiaalid/

V.B. /initsiaalid/

KOHTUNIK TÜRMEŅ`I ERIARVAMUS

Nõustun enamusega, et konventsiooni artikliga 8 tagatud õigusi ei ole rikutud, kuna kaebus ei kuulu Kohtu kohtualluvusse *ratione temporis* ning kaebaja ei ole ammendanud siseriiklikke õiguskaitsevahendeid.

Siiski ei saa ma nõustuda enamuse arvamusega selle kohta, et rikutud on konventsiooni artikli 6 lõikega 1 tagatud õigusi.

On tõsi, et halduskohus keeldus kaebaja äriühingu kaebust politseipoolse läbiotsimise ja dokumentide äravõtmise kohta menetlusse võtmast põhjusel, et politsei tegevus kujutas endast eeluurimismeetmete rakendamist ning nende meetmete seaduslikkust ei saa haldusmenetluses hinnata. Kohus toetus halduskohtumenetluse seadustiku

artikli 3 lõike 2 punktile 3, mille kohaselt halduskohus ei lahenda asju, mis lahendatakse tsiviil- või kriminaalkorras.

Siiski, kaebaja ei püüdnud konventsiooni artikliga 8 tagatud õiguste väidetava rikkumise osas kohtusse tsiviilkorras hagi esitada. Eesti õigus, täpsemalt põhiseadus ja tsiviilseadustiku üldosa seadus nägid ette võimaluse esitada isiklike õiguste rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise nõue tsiviilkorras. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse artikkel 112 kohaselt kuulub kohtute pädevusse tsiviilasjades teha otsus rikkumise kõrvaldamise, rikkumiseelse olukorra ennistamise ja kahju hüvitamise kohta. Mitte miski ei viita sellele, et tsiviilasja algatamine sõltuks vaieldavate meetmete teiste organite poolt teostatud seaduslikkuse kontrolli tulemusest.

Seoses kaebaja väitega, et tsiviilõiguslik kaitse ei hõlma töökoha kaitset, kuna vastav osa tsiviilseadustiku üldosa seadusest reguleerib ainult füüsiliste isikute õigusi, tuleb märkida, et kaebaja esitas konventsiooni artikli 8 alusel kaebuse, väites, et politseipoolsed meetmed puudutasid teda isiklikult. Veelgi enam, põhiseaduse paragrahvi 33 tagatud kodu puutumatus kaitse hõlmab selgesõnaliselt ka töökohta. On õige, et Vabariigi Valitsuse esitatud näited pretsedendiõigusest pärinevad hilisemast ajast kui käesolev ning ei puudutanud tööalast või äritegevust või töö- või äritegevuse kohta. Sellegipoolest pole see küllaldane alus järeldamiseks, et tsiviilkorras hagi esitamisel poleks olnud mitte mingisugust võiduvõimalust. Nimetatud politseimeetmete rakendamise ajal kehtisid asjakohased põhiseaduse ning muud seadusesätted. Kui esineb kahtlus mõne siseriikliku õiguskaitsevahendi tõhususe suhtes, tuleb selles osas hagi esitada (vt *mutatis mutandis*, Komisjoni 26. juuni 1995 otsus *Raif v Kreeka*, nr 21782/93, DR 82, lk 5).

Teisest küljest on Kohus *Niemietz v Saksamaa* kohtuasjas väitnud, et "kaebaja kontori läbiotsimine kujutas endast artikliga 8 tagatud õiguste rikkumist" (16. detsembri 1992 kohtuotsus: *Niemietz v Saksamaa* - Seeria A, nr 251-B, lk 33-34, punktid 29-31).

Antud olukorras oli kaebajal minu arvates võimalik nõuda kahju hüvitamist tsiviilkorras.

Veelgi enam, kaebaja poolt politsei toimingute peale esitatud kaebuse vaatas kohus järjekorras läbi kriminaalasjas ning kohtul oli võimalus hinnata dokumentide

äravõtmise seaduslikkust ning selle mõju kaebaja suhtes algatatud kriminaalasja erapooletusele ning kohus seda ka tegi.

Järelikult polnud kaebajalt talle artikli 6 lõikega 1 tagatud kohtusse pöördumise võimalust ära võetud. Järelikult ei ole minu arvates toimunud konventsiooni artikli 6 lõike 1 rikkumist.